

PROJEKTNO-KORELACIJSKA NASTAVA NA UČITELJSKOM STUDIJU

Vesna Grahovac-Pražić
Sanja Vrcić-Mataija

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Podružnica Gospić

***Sažetak** – U radu se iznose rezultati projektno-korelacijske nastave sa studentima učiteljskog studija. Cilj je osvještavanje spoznaje o autonomnosti i prožimanju različitih umjetnosti i uočavanje postupka prijenosa iz jednog medija u drugi. Poticanjem kreativnog izražavanja i kritičkog mišljenja u postupku dramatizacije proznog teksta i primjeni anketne metode istaknuta je potreba o vrjednovanju umjetnosti sa stajališta njenih sredstava umjetničkog izraza. Priča Sunčane Škrinjarić Plesna haljina žutog maslačka, uključena u kolegije književnosti, medija i metodike, promatrana je u literarnom i kazališnom diskursu.*

***Ključne riječi:** kazalište, književnost, nastava, student, umjetnost*

UVOD

U susretu s nastavom u razrednoj nastavi i nastavi na učiteljskom studiju uočena je pojava o poistovjećivanju književnog djela i drugih djela (filma, kazališne predstave i slično), nastalih na njihovom predlošku, vjerojatno pod sve većim utjecajem medija i sve češćom pojavom ekrinizacije književnih tekstova, posebice umjetničkih bajki u vidu animiranih filmova. Poistovjećivanje kazališne predstave, filma, književnog djela neprimjereno je, a zamjena čitanja gledanjem nepoželjna. Vrijednost i vjernost jednom umjetničkom djelu ne može biti mjerilo vrijednosti djela u drugom mediju.

Osmišljavajući projekt kojim bi se kod studenata osvijestila spoznaja o autonomnosti umjetnosti i njihovoj povezanosti, uključile smo teorijski i praktični pristup kojim se očekuje uključivanje i kreativno izražavanje studenata koji postaju aktivni sudionici nastave. Korelacijom¹ se omogućava pristup odabranom

¹ Projektna nastava utemeljena je načelima korelacije i integracije (Rosandić, 2005, str. 633-683)

djelu s više polazišta, a budućim učiteljima otvara se uvid u metodički pristup književnoj, medijskoj, kazališnoj umjetnosti. Studenti su se preko projektnog tipa nastave okušali u kreativnim stvaralačkim vježbama dramatizacije i stvaranja lutkarske predstave. Kroz kolegije *Dječja književnost*, *Medijska kultura i Metodika nastave hrvatskog jezika* ostvaren je pristup odabranom književnom djelu s ciljem spoznaje autonomnosti umjetničkog djela, posebnosti izražajnih sredstava pojedine umjetnosti, postupaka prijenosa iz medija u medij kako bi se studenti osposobili za stručno i metodičko izvođenje nastave.

Odabrale smo priču Sunčane Škrinjarić *Plesna haljina žutog maslačka*, koja je u lektiri za drugi razred osnovne škole prema *Nastavnom planu i programu za osnovne škole* iz 1999. te u lektiri prvog razreda prema HNOS-u, i na repertoaru je kazališta *Žar ptica* u Zagrebu kao glazbeno-plesni glumački spektakl.

PRISTUP KNJIŽEVNOM DJELU

Sunčana Škrinjarić svojim se pričama, kojima se javila 70-tih godina prošlog stoljeća, udaljila od strukture klasične bajke stvarajući svijet u kojem je odnos između realnog i fantastičnog sličniji određenju fantastične priče nego klasične bajke. Isto tako i u tematsko-motivskom smislu ona unosi novine u hrvatsku dječju priču² oživljavajući, poput Andersena, obične predmete iz naše okoline i antropomorfizirajući ih. U zbirci suvremenih priča *Dva smijeha ona oživljava suncobran, cvijeće, svjetiljke, oblak...»Sve što se događa u čovjekovu životu, događa se i u svijetu drugih bića. Tom drugom svijetu autorica daje svojstva ljudi koji misle, koji se raduju, tuguju, vole i mrze. U njenu čudesnu svijetu isprepliću se mašta i stvarnost, moguće i nemoguće, istina i laž, dobro i zlo.»* (Težak, 1994, str. 90)

Priča *Plesna haljina žutog maslačka* suvremena je po svojoj strukturi, temi, likovima, po odnosu realnog i fantastičnog sličnija je fantastičnoj priči nego bajci³ jer se u njoj ostvaruje postojanje dvaju svjetova (oba svijeta postoje u realnim okvirima, ali se jednom daju fantastične osobine). Realni svijet je svijet ljudi, djece na koji pripovjedačica u nekoliko situacija referira (*«To se dešava svake godine u isto doba, samo mi ljudi teško saznajemo točnu noć i mjesto plesa, jer cvijeće je tajanstveno...»*) (Škrinjarić, 1994, str. 37).

Preko lika dječaka koji voli cvijeće i životinje i kojemu je ova priča i ispričana i dječaka koji se javlja na samom kraju priče (*«Neki nestašni dječak puhnuo je u njegovu prozračnu plesnu haljinicu i ona se raspršila daleko po pu-*

² Pod pojmom priča podrazumijevamo nadređenu književnu vrstu u koju svrstavamo usmene i umjetničke kraće prozne vrste s elementima čudesnog ili fantastičnog

³ Razliku između bajke i fantastične priče Dubravka Zima određuje: *«Dakle, ključna bi razlika između fantastične pripovijetke i bajke– bilo narodne, bilo umjetničke– bila upravo različita struktura, pri čemu je struktura fantastične pripovijetke dvoslojna i podijeljena na dvije razine događanja, realnu i fantastičnu, dok je za bajku karakteristična...jedna i to fantastična razina pripovjednog svijeta (Zima, 2001, str. 169)*

tovima.») (Škrinjarić, 1994, str.39) diskretno je utkana ekološka pouka⁴ čime se zatvara krug čovjekove prisutnosti unutar koje se događa fantastična priča o osamljenom maslačku koji, zahvaljujući nesebičnosti ostarjelog pauka, proživljava svoju najljepšu noć plesa. Između realnog i fantastičnog svijeta nema većeg preplitanja osim u lirskoj slutnji mogućeg ljudskog osluškivanja života cvijeća koje jednako živi i osjeća poput čovjeka. Priča se u fantastičnom svijetu odvija, dakle, među cvijećem koje se cijelu godinu priprema za cvjetni ples. Iz obilja prekrasnog cvijeća (ruža, potočnica, visibaba, zumbul, orhideja, jorgovan, lopoč) izdvaja se mali maslačak neugledne vanjštine, osamljen i tužan u svojoj razlici, željan ljepote i sreće poput svih ostalih. Razvijajući misao čini li odijelo čovjeka ili ne, kroz odnos se prijateljstva, nesebičnosti i darivanja javlja pozitivan odgovor, ali uz uvjet da je vanjska ljepota praćena onom unutarnjom. Osamljenom će maslačku pomoći stari, ružni pauk koji nikad u svom životu nije bio dobar, ali je shvatio, u trenutku približavanja smrti, da njegov život nije bio sretan, jer se nije darivao i bio voljen. Klasičan sukob dobra i zla zamijenjen je odnosom dobra i zla u jednom liku, ključnom u razvoju priče, koji doživljava preobrazbu u trenutku važne životne spoznaje. Lik pauka psihološki je i narativno motiviran po čemu se također ova fantastična priča razlikuje od klasične bajke u kojoj je polarizacija likova, tipiziranost i plošnost kao i odsustvo zanimanja za unutrašnji život ili psihologizaciju jedna od njenih temeljnih značajki⁵. To se ostvaruje i pripovjedačevom vizurom koja iz trećeg lica prelazi u paukov unutarnji monolog : «*Učinit ću nekome radost i bit će mi lakše umrijeti, jer je teško ostaviti svijet kad saznaš da te nitko nije volio.*» (Škrinjarić, 1994, str. 39) Smrt kao tabu tema dječje književnosti tako je realizirana kao psihološka motivacija u preobrazbi lika; ona postaje opravdanje za paukovu promjenu⁶, način spoznaje i put do sreće (pauk *umre od sreće i ponosa*).

Po svojoj temi, iako ne i po izrazu, priča podsjeća na legendu o postanku maslačaka i njihove prozračno-bijele «haljine» (svake godine tako maslačci dobivaju i gube haljine, i tako se to ponavlja). Po izrazu slična je pjesmi u prozi s mnoštvom lirizama⁷, jednostavna i topla u tkanju ljepote prijateljstva i darivanja.

⁴ Na poučnost priča Sunčane Škrinjarić upozorava i Dubravka Težak smatrajući najuspjelijima «*one priče u kojima pouke nisu tako direktno iznesene, nego su diskretno utkane u priču.*» (Težak, 1991, str.87-94)

⁵ O određenju klasične, moderne bajke i fantastične priče vidi u: Dubravka Zima, 2001, str. 165-176.

⁶ Ovdje se o motivu smrti priča u fantastičnom diskursu koji se i načinom svoje obrade doima manje bolan, naprotiv, smrt je mogućnost spoznaje. Slično se motiv smrti javlja i kod Ivane Brlić-Mažuranić gdje je ona u službi viših ciljeva – iskupljenje za grijeh u Potjeha; ona je sredstvo povratka Malog princa ruži, način ostvarenja sreće djevojčice sa žigicama. ... O smrti kao tabu temi u dječjoj književnosti vidi u: Dragica Haramija: *Smrt u prozi za djecu i mladež*, u: *Tabu teme u književnosti za djecu i mladež* (Zbornik), KGZ, Zagreb, 2001, str. 30-39.

⁷ Lirizmi su očiti u opisima cvijeća: «*I maslačak odjene haljinu nježnu poput daha, izatkanu taj-*

DRAMATIZACIJA

Primjenom korelativnog pristupa u obradi nastavnih sadržaja, određenij se nastavnoj temi prilazi s različitih stajališta. Književno-teorijska, stilistička, povijesna interpretacija priča Sunčane Škrinjarić metodički se osmišljava, oblikuje u druge medije i analizira pristup već postojećim realizacijama u drugim medijima.

Kao poseban oblik stvaralačke vježbe, s ciljem stvaranja lutkarske predstave, sa studentima treće godine učiteljskog studija provedena je dramatizacija priče Sunčane Škrinjarić *Plesna haljina žutog maslačka*. Polazeći od spoznaje «*da su dramatizacije (inscenacije) važno sredstvo odgojno-obrazovnog rada koje učenike/učenice stvaralački angažira i produbljuje njihovo istraživačko zanimanje za književnoumjetnički tekst*» (Zepalova/Rosandić, 2005, str. 549), od studentata se nastojalo izvući maksimalno kreativno izražavanje: od dramatizacije proznog teksta, stvaranja lutaka (studenti su se odlučili za ginjol lutke), preko glumačke animacije, do osmišljavanja scenskog prostora i odabira glazbene kulise. Dramatizacija je bila pismena i usmena završavajući kao scenska izvedba pred studentima i profesorima, s napomenom da je usmena dramatizacija bila uspješnija od pismene. Naime, studenti su dobro osmislili razvoj radnje, motivaciju (za pojam smrti pronašli su prikladan eufemizam – *odlazak*), sukob, ideju (u životu je važno činiti dobro, zbog drugih i sebe), podjelu uloga po likovima koje su scenski i psihološki doradili uz preinake u njihovoj karakterizaciji pri čemu se osjetio utjecaj popularne kulture⁸ (s ciljem stvaranja humorističnih efekata⁹) iz svijeta sveprisutnih elektronskih medija koji potiču natjecateljstvo (npr. osjećaji ljubomore, zavisti, ogovaranja ostalog cvijeća spram maslačka), ali je zanemareno, ili je ostvareno posve skromno, u pismenom obliku dramatizacije, stvaranje didaskalija (osim glazbene kulise s Vivaldijevim *Godišnjim dobima*). Upravo je taj nedostatak (dio dramskog teksta koji je uglavnom namijenjen glumcima, redatelju i vezuje se uz scenu) bio poticaj uočavanja razlike između dramskog i proznog teksta, odnosno specifičnosti scenske umjetnosti koja ima svoje zakonitosti, jezik, poetiku, a time i mogućnost da na jednom književnom predlošku, bio on

---

nom vještinom starog pauka koji umre od sreće i ponosa...», u opisima s kojima se stapa psihološka karakterizacija likova: «Svi su se divili njegovoj haljini, najljepšoj i najčudesnijoj u koju je stari pauk utkao svu ljubav svog oporog srca koja je bila skrivena na dnu.» u iskazivanju emocija: «On je kao i jasin i perunika hvatao blijede mjesečeve zrake koje su se prospale na prostranu poljanu i na cvijeće prekrasno u ovoj nezaboravnoj noći.»

⁸ Pod pojmom popularne kulture podrazumijevamo širok spektar popularnih pojava u društvu (od mode, medija: stila života afirmiranog kroz filmove, reklame, popularni tisak); Ovu je pojavu zanimljivo promatrati sa stajališta kontekstualne prakse kulturalnih studija: radi se o dijalogu popularne kulture i umjetnosti, omiljene među mladima danas, posebice studentskom generacijom koja zauzima i kritički stav prema konstruktima elektronskih medija

⁹ Studenti su pri tom vodili brigu o recepciji (nije im bio cilj samo svidjeti se svojoj generaciji, već prvenstveno djeci u čijem je nastavnom programu ova priča). Ta je potreba opravdana i istraživanjima koja su dokazala kako je djeci za dramu kao scensko djelo najvažnija zanimljivost događaja, sretan završetak, humorističnost (Rosandić, 2005, str. 504.)

prozni ili dramski, stvara svoj svijet, sa svojim sredstvima i mogućnostima u što smo se uvjerali gledajući glazbeno-plesno-glumački spektakl *Plesna haljina žutog maslačka* u režiji Tihane Škrinjarić.

STUDENTSKA RECEPCIJA KAZALIŠNE PREDSTAVE

Nakon ostvarenja literarnog susreta s bajkom, provođenja dramaturgije i osvještavanja spoznaje o samostalnosti (i prožimanju, ali ne i poistovjećivanju) literarnog i teatrološkog diskursa, sa sviješću o posebnostima svakog, realiziran je susret s kazališnom predstavom rađenom na predlošku *Plesne haljine žutog maslačka* u profesionalnom kazalištu *Žar ptica*.

Redateljica Tihana Škrinjarić lirsku je priču o malom maslačku realizirala u oblik glazbeno-plesno-glumačkog spektakla profilirajući likove cvijeća (ruža, višibaba, tulipan, maslačak) prema njihovim tjelesnim osobinama ostvarenim kroz prekrasne, vizualno vrlo efektne kostime i koreografiju koja prati prirodno gibanje cvijeća. U nastojanju da priču ispriča glazbenim songovima, pokretima, vizualnim efektima na podlozi vrlo dojmljive scene, pojedini elementi pjesnikinje priče su ostvareni (nepravda, samoća, altruizam, sreća darivanja i pobjede), dok su drugi potisnuti pred prevlašću medijskog utjecaja popularnog natjecanja kojeg susrećemo u različitim vidovima popularne kulture i o kojima se nerijetko donose negativne kritičke prosudbe.

Cvijeće razgovara pokretima, glazbom, pjesmom, a kroz priču nas vodi pripovjedačica Cvijeta koja preuzima ulogu medijske voditeljice u natjecanju za mis cvijeća. Osjećaj maslačkove osamljenosti, ružine gordosti, ljepote i umišljenosti, rivalstvo, otmjenost starih vremena izvrsno je glazbeno-scenski ostvorena. Međutim, pojava pauka, inače ključnog lika u priči Sunčane Škrinjarić, scenski je dojmljiva, ali narativno i scenski nemotivirana. Radost pobjede, darivanja i primanja, ljepota (možda naglašeno tjelesna) i dobrota pridobili su naklonost mladih, ali i nešto starijih gledatelja.

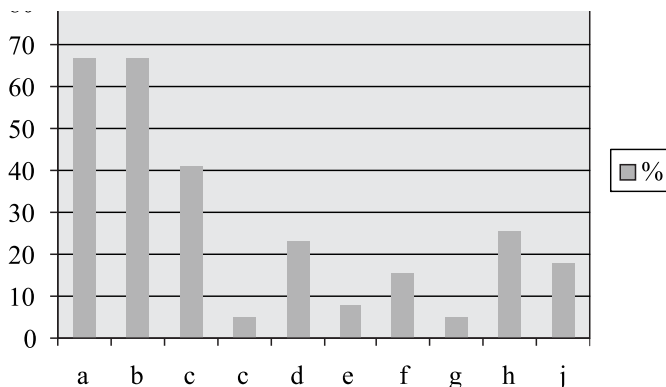
Anketirajući studente nakon predstave željele smo provjeriti recepciju predstave, osviještenost o posebnostima literarnog i teatrološkog diskursa kao i njihova prožimanja. Anketirana je skupina od 39 studenata. Anкета sadrži šest pitanja:

1. Izdvojite tvrdnje za koje smatrate da su se u osjetnoj mjeri ostvarile u kazališnoj predstavi i objasnite!

- a) »Odijelo (ne)čini čovjeka«
- b) Patnja, tuga, osjećaj odbačenosti
- c) Samoća uzrokovana razlikom
- d) Smrt
- e) Nesebičnost kao iskupljenje za grijeh
- f) Odnos dobra i zla
- g) Ljubav kao elementarna potreba

- h) Odnos vječnosti i prolaznosti
- i) Površnost razmišljanja
- j) Odnos ljepote i ružnoće
- k) Relativnost istinskih vrijednosti

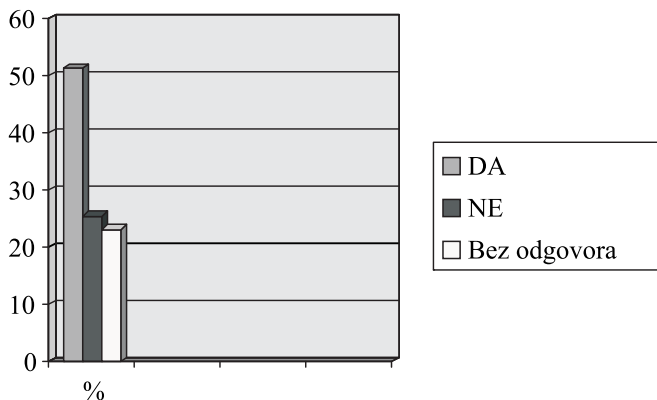
U mogućnosti odabira većeg broja odgovora, predočavamo koje su odgovore studenti odabrali najviše puta:

Uočavajući pojam ljepote koja se pokazuje kao vrijednosna kategorija te osjećaja odbačenosti, samoće izazvane neposjedovanjem statusnih odrednica kao što su ljepota i lijepa odjeća, studenti su izdvojili upravo najznačajnije pitanje koje predstava otvara, to jest činjenicu da su prihvaćeni oni koji posjeduju društveno poželjne vrijednosti (ovo pitanje otvara i priča, ali bez osjećaja rivalstva i zavisti među likovima). Mali broj studenata pokazuje nesigurnost u odabiru.

Drugo pitanje postavljeno je s ciljem utvrđivanja odnosa između literarnog djela i dramatizacije i sposobnosti uočavanja razina prijenosa iz jedne umjetnosti u drugu.

2. Je li uprizorenje otvorilo u idejnom smislu neko novo pitanje u odnosu među likovima?

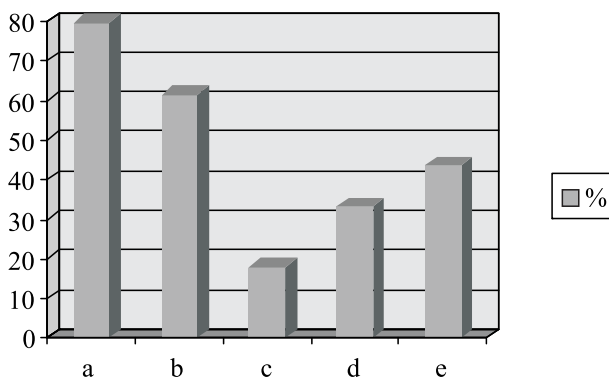

Postotak (51.3 %) pokazuje spremnost ispitanika za komunikaciju s uprizorenjem i sposobnost razlikovanja literarnog i dramskog diskursa.

U komentarima je istaknuta činjenica o nedovoljno razrađenoj ulozi pauka i unošenju natjecateljskih odnosa među likove, posebice osjećaja zavisti i ljubomore naglašenog u odnosu ruže prema maslačku. Uvodi se aktivan lik pripovjedačice/voditeljice za razliku od priče u kojoj nije sudionik radnje.

3. *Koji je od stvaralačkih oblika kazališne predstave na Vas ostavio najsnažniji dojam:*

- a) ples
- b) glazba
- c) pjesma
- d) gluma
- e) scenografija

Odgovori su očekivani jer se radi o glazbeno-plesnoj predstavi; studente kao i mlade gledatelje ponijela je glazba i ples. Kao prosvijećeni gledatelji u čiji obzor ulazi poznavanje važnosti kazališnog prostora, studenti su u velikom postotku uočili scenografiju i njenu ulogu u dramsko-scenskoj radnji.

Četvrto pitanje otvara ulogu pripovjedača u oba medija te otkriva dramaturgovu i redateljevo viđenje.

4. *Kako je konkretizirana uloga pripovjedača u oba medija? Obrazložite!*

Iako sedam (17,9 %) studenata nije odgovorilo na ovo pitanje, ostali dobro uočavaju različitost u konkretizaciji pripovjedača u jednom i drugom mediju. Sveznajući pripovjedač koji se ne upliće u radnju priče i nije njezin lik u predstavi se konkretizira u liku medijske voditeljice.

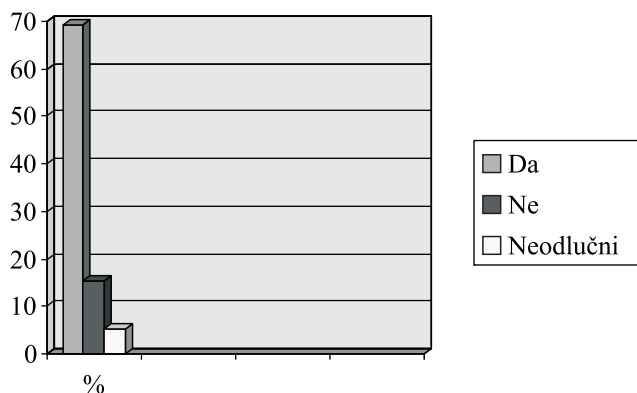
Evo nekih obrazloženja:

- *pripovjedač je u bajci nevidljiv, a u predstavi stvaran i prijatelj*
- *u predstavi je pripovjedač naglašen, u bajci u drugom planu*
- *čovjek pripovjedač dobio je naglašenu ulogu u predstavi pa i kao pokrovitelj cvijeću*

- *pripovjedač je u priči objektivan, a u predstavi navija za maslačka*
- *ima ulogu pripovjedača i voditelja kroz predstavu*

Na pitanje u kojem su se trebali opredijeliti je li predstava obogatila ili osiromašila priču i izraziti svoj osobni stav zasnovan na dojmovima, znanjima i spoznajama, studenti su se opredijelili za predstavu dajući, unatoč svim spoznajama o većoj razrađenosti priče u odnosu na predstavu, prednost vizualnom mediju što samo potvrđuje činjenicu s početka rada o ogromnom utjecaju suvremenih vizualnih medija i njihovih kriterija sviđanja.

5. *Na koji je način scenski izraz bajke (dramatizirana bajka) obogatio/ osiromašio njenu literarnost?*

Iz grafikona vidimo da su ispitanici u predstavi prepoznali teatrološku nadgradnju jer kad govore da je obogaćena literarnost iskazuju to na razini scenskih elemenata i slikovitosti koju tekst ne može iskazati na način kazališta (npr. glazba, ples, kostimi).

Posljednje pitanje glasilo je:

6. *Uspoređujući dva različita medija, izrazite svoje mišljenje o njihovim estetsko-idejnim vrijednostima!*

Ovo pitanje ispitanici su shvatili kao opredjeljenje za predstavu ili knjigu, dajući prednost, estetsku vrijednost jednom ili drugom.

Opredjeljenje za predstavu vođeno je plesnim, glazbenim elementima, ritmom i dinamičnošću uprizorenja. Veći broj opravdava svoje opredjeljenje ističući da je predstava drukčija. Mali broj studenata priznaje da je predstava iznevjerila tekst u estetsko-idejnom smislu naglašavajući važnost vanjske ljepote i osjećaj suparništva. Priznajući da su u početku bili oduševljeni vrhunskom izvedbom, posebice kostimima i plesom, studenti su ipak uočili da nije riješeno pitanje natjecanja u ljepoti kostima, da nisu istaknute prave vrijednosti maslačka, pauka, pomoć drugog cvijeća, snaga kolektiva i prijateljstva. Samo pojedini studenti uočavaju unošenje elemenata popularne kulture (natjecanje, žiri) u predstavu.

ZAKLJUČAK

Programski sadržaji obrazovanja učitelja razredne nastave dobro su strukturirani, ali su uglavnom, kao i u razrednoj nastavi, zatvoreni u kolegije i nedovoljno uključuju studente. Projektno-korelacijski pristup ostvaren kroz povezivanje nastavnih sadržaja i nastave te različitost organizacije koja ne slijedi slijepo visokoškolsku satno-predmetnu organizaciju, pruža mogućnost obrazovanja i odgoja u skladu sa školskim potrebama i životom.

Pristup lektirnom djelu, u osnovnoj školi i visokoj učiteljskoj školi, *Plesnoj haljini žutog maslačka*, na razini povezivanja kolegija i uključivanje sadržaja koji nisu doslovno sadržajne odrednice kolegija, pokazalo se opravdanim jer se problem koji je uočen rješavao s ciljem stručno-metodičke osposobljenosti budućih učitelja. Aktivnim uključivanjem studenata u rad kroz projektni tip nastave početni problem nizom se različitih metoda rada postupno rješavao.

Osvješčivanje spoznaje o posebnosti izražajnih sredstava različitih umjetnosti kao i različitim kriterijima koji se uzimaju u obzir pri njihovu vrjednovanju pokazalo se primjerenim u radu sa studentima, u vremenu prožimanja umjetnosti i medija, prevlasti vizualnog nad literarnim izrazom. Rad je pokazao da su studentima otvorena pitanja koja su ostajala po strani u navedenim kolegijima. Provjera recepcije i komunikacije, te studentski rad na dramatizaciji pokazali su da je veliki dio studenata osvijestio izričaj i pripadnost svake umjetnosti, ali da su se u velikom broju prvi put susreli s ovakvim promišljanjem i radom. Uspoređujući dva umjetnička ostvarenja, priču i kazališnu predstavu, njihovo prožimanje i razilaženje u izrazu i estetsko-idejnom smislu, unatoč uočavanju psihološke razrađenosti likova i lirizma priče kao i ljepote autoričine pisane riječi, studenti su u svom opredjeljenju ipak dali prednost predstavi realiziranoj u vidu glumačko-plesno-glazbenog spektakla, poneseni ljepotom vizualnog i akustičkog doživljaja, uklapajući se u sliku vremena u kojem dominantno mjesto zauzima slika.

LITERATURA: vidi popis literature u inačici članka na engleskom jeziku.